

Neka idejna i društveno-ekonomska pitanja razvoja Podravine od 1981. do 1985. godine

Koncipiranje ciljeva i ostvarivanje strateških opredjeljenja daljnjeg razvoja Podravine (misli se pri tome na tri podravske općine: Ludbreg, Koprivnica i Đurđevac) u uvjetima ekonomske stabilizacije i uopće djelovanja ekonomskih zakonitosti, pravo je i dužnost radnih ljudi, što oni ostvaruju ekonomskim, socijalnim i prostornim planiranjem. Zato su dosadašnje pripreme i usvajanje društvenih planova ovih triju podravskih općina za petogodišnje plansko razdoblje od 1981. do 1985. godine imale izuzetan značaj. Opravdano se očekuje da je usuglašavanje obilja samoupravnih interesa kroz integralni sistem planiranja u općini i šire pomoglo aktivizaciji subjektivnih snaga u razvoju društveno-ekonomskih odnosa i materijalne osnovice samoupravljanja.

I.

U proteklom petogodišnjem razvoju Podravina je postigla snažan materijalni uspon, povećala naslijeđeni proizvodni potencijal i izvršila značajne promjene u strukturi privrede i stanovništva. Sumarni prikazi postignutih rezultata u dosadašnjem razvoju pokazuju da je brži razvoj proizvodnih snaga obuhvatio sva područja ekonomskog i društvenog života, i time pridonio ujednačavanju uvjeta života i rada radnih ljudi Podravine s razvijenijim područjima naše republike. Stvoreni su povoljni uvjeti za daljnji uspješniji i svestraniji razvitak. Izgrađeni su novi privredni objekti i suvremeni industrijski kapaciteti. Industrija postaje osnovni nosilac razvoja ne samo u općini Koprivnica, već i u ostale dvije manje razvijene općine.

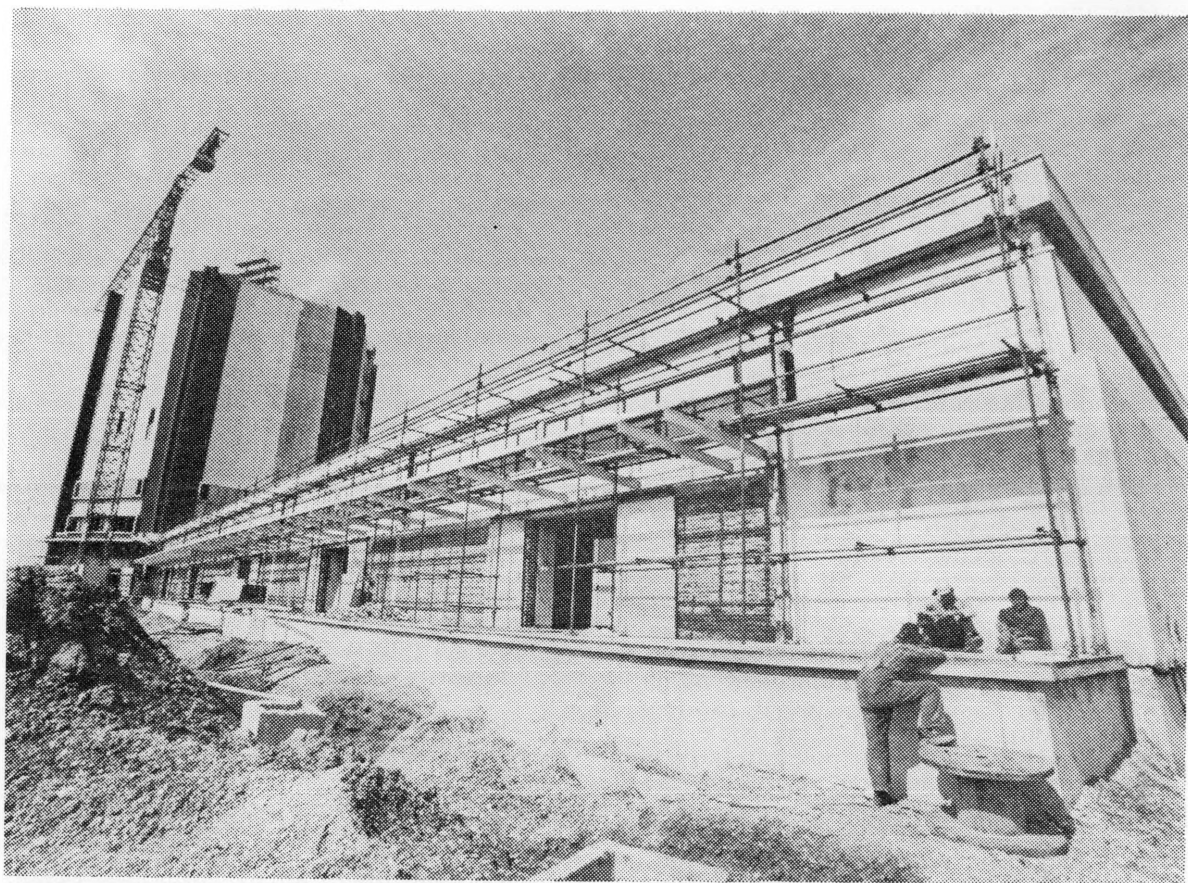
Izvršene su daljnje promjene u socijalno-ekonomskoj strukturi stanovništva. Značajno se povećao broj zaposlenih u društvenom sektoru i poboljšala njihova kvalifikacijska struktura. Stvoreni su, također, dobri preduvjeti za daljnji razvoj društvenih djelatnosti. Razvijeno osnovno i srednje obrazovanje stvara uvjete za podizanje obrazovne razine stanovništva i za širenje kadrovske osnovice i njezino prilagođavanje potrebama razvoja. Proširena je mreža zdravstvenih ustanova i

podignuti su suvremeni bolnički kapaciteti u Koprivnici, povećan broj zdravstvenih radnika, što je doprinijelo porastu zdravstvene zaštite stanovništva. Još više je afirmirano stvaralaštvo radnih ljudi u svim oblastima društvenog života. Sve se to odrazilo na povećanje standarda Podravaca.

Razvoj Podravine ostvarivan je u proteklom petogodišnjem razdoblju u složenim uvjetima: s jedne strane ubrzana industrijalizacija i izgradnja suvremenije društveno-ekonomske strukture, a s druge strane nestajanje starog načina privređivanja i patrijarhalnog sela. To je donijelo društveni i ekonomski dinamizam, osobito u manje razvijene općine Đurđevac i Ludbreg, ali i vodilo zaoštavanju problema i proturječnosti koji će biti prisutni i u novom srednjoročnom razdoblju.

U ocjeni postignutih rezultata, kao i u interpretaciji ciljeva politike daljnjeg razvoja Podravine ne postoje sasvim ujednačena mišljenja. To je prirodno. Analitičari i povjesničari često govore da nam prošlost može pomoći da shvatimo i planiramo budućnost. Današnje metode društvenog planiranja možemo koristiti višestruko i na različite načine, kako bi se pomoglo privredi, društvenim institucijama i svim radnim ljudima da rade mudrije i uspješnije, ne bi li sebi osigurali bolju budućnost.

Najznačajnija je uloga društvenog planiranja pomaganje radnim ljudima u donošenju odluka — ne smijemo zanemariti našu samoupravnu stvarnost da svatko od nas stalno odlučuje: bilo za sebe, svoju organizaciju udruženog rada ili društveno političku zajednicu. Druga korisnost planiranja je pomoć radnom čovjeku da se pripremi za značajne društveno-ekonomske promjene. Ljudi moraju biti spremni da se stalno prilagođavaju. Morat će stjecati nove i drugačije kvalifikacije, kako bi uspješno izašli na kraj sa svijetom koji mijenjaju i koji njih mijenja. Planiranje može pomoći radnim ljudima informirajući ih o onom što se može ili što bi se trebalo dogoditi u budućnosti, tako da steknu više povjerenja u vlastitu moć da se sukobe s onim što ih čeka u godinama koje

Nova tvornica lijekova (»Belupo III.«) na Danici u Koprivnici — krupna investicija iz »Podravkina« programa koja će se dijelom realizirati i u idućem srednjoročnom razdoblju

dolaze. Ali i najljepši planovi, zasnovani na pogrešnim pretpostavkama o razvojnim mogućnostima, mogu se pretvoriti u tragični promašaj.

Programski ciljevi u srednjoročnim društvenim planovima u proteklom razdoblju (1976—1980.) najvećim su dijelom i ostvareni u sve tri podravške općine. To se, naravno, odnosi prije svega na materijalni razvoj privrede i društvenih djelatnosti. O tome govore analize o dinamičnom rastu proizvodnje, društvenog proizvoda, zaposlenosti, investicija, itd. S te točke gledišta možemo biti, uglavnom, zadovoljni. Ako, međutim, analiziramo tzv. kvalitativne faktore razvoja, kao npr. produktivnost, ekonomičnost i rentabilnost

poslovanja, udruživanje rada i sredstava na osnovama Zakona o udruženom radu, strukturalne promjene u privređivanju, razvoj društveno-ekonomskih odnosa u organizacijama udruženog rada i šire, onda ne možemo biti sasvim zadovoljni.

Tako je, među ostalim, značajan pomak podravskih općina na ljestvici opće razvijenosti hrvatskih komuna, pa se 1978. godine općina Đurđevac nalazila na 23. mjestu po kriterijima nerazvijenosti, općina Ludbreg na 43. mjestu, a općina Koprivnica u gornjem dijelu ove tablice — na 62. mjestu (od 99 promatranih općina SRH). Istovremeno je uvelike intenziviran transfer radne snage iz poljoprivrednih u nepoljoprivredna zanima-

nja, tako da je 1979. godine nekad tradicionalni agrarni kraj imao manje od polovice poljoprivrednog stanovništva — općina Koprivnica svega 32,3 posto, Đurđevac 49,3 i Ludbreg 50,9 posto (prosjeak za SRH iznosio je 22,6 posto).

Uprkos ovog dinamičnog razvoja u zadnjem desetljeću, zaostajanje podravskih općina iza republičkog prosjeka očituje se u gotovo svim pokazateljima. Primjerice, 1978. godine visina društvenog proizvoda per capita iznosila je u SR Hrvatskoj 53 062 dinara, u općini Koprivnica 49 643, općini Đurđevac 37 546 i u općini Ludbreg 35 036 dinara. Spomenute godine je u SRH bilo zaposleno u društvenom sektoru 28,8 posto od ukupnog broja stanovnika, u općini Koprivnica 22,8 posto, općini Đurđevac 11,4 posto, te u općini Ludbreg 18,3 posto. Slični odnosi vrijede i za većinu ostalih pokazatelja proizvodnje, poslovanja i zaposlenosti.

Iako sve tri općine zaostaju po navedenim pokazateljima iza prosjeka SR Hrvatske, one su u proteklom razvoju ostvarile dinamičniji razvoj, zahvaljujući prije svega vlastitim naporima, a djelomično i pomoći koju su općine Đurđevac i Ludbreg dobile od Republike kao manje razvijene općine u ranijem razdoblju. Ako želimo dostići prosjeak razvijenosti SRH, bar u dijelu pokazatelja, trebat ćemo u novom planskom razdoblju zdušno »zasukati rukave«.

Kriterije efikasnosti starog ali i novog sistema planiranja nije lako odrediti. Bolje reći, ne postoji jedan jasan i precizan kriterij po kojem bismo mogli odrediti da li je neko planiranje efikasno ili ne, ili eventualno po efikasnosti različite načine planiranja.

Postoji, međutim, niz pokazatelja (kao što su stopa privrednog rasta, stopa rasta životnog standarda, stabilnost ekonomskog sistema, smanjivanje regionalnih razlika i slično), koji svaki na svoj način govore o uspješnosti i efikasnosti sistema planiranja i društveno-ekonomskog razvoja. Novi način planiranja, međutim, jedva da je počeo djelovati, i suviše je malo vremena proteklo da bi neki od prethodnih pokazatelja mogao biti bez mane.

II.

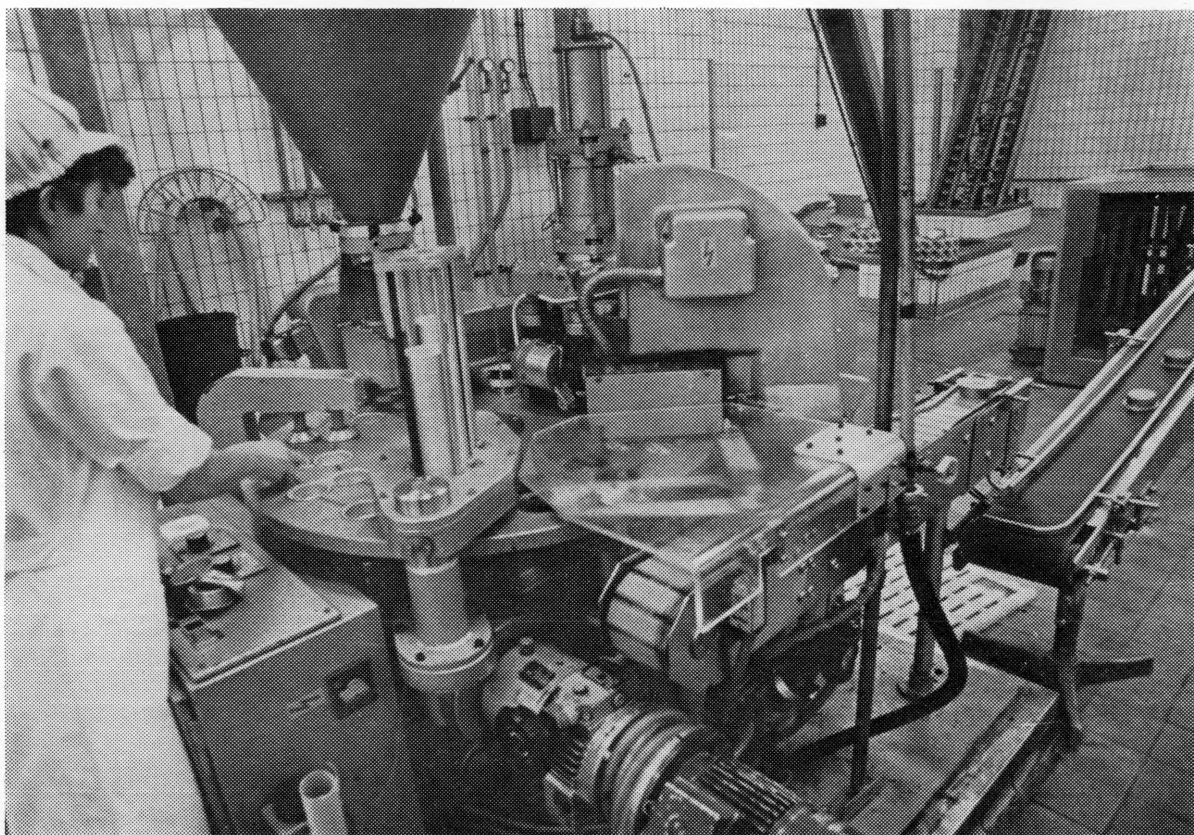
Pošto nije moguće detaljno ulaziti u mnoge aspekte ove složene problematike dovoljno je da se otvore neka pitanja koja bi trebala imati u vidu pri utvrđivanju i sprovođenju strategije daljnjeg razvoja Podravine u vremenu od 1981. do 1985. godine:

1. Kakvu dugoročnu razvojnu politiku trebaju voditi samoupravni nosioci razvoja

da bi se dostigao prosjeak opće razvijenosti Republike;

2. Koji su pravci društveno-ekonomskog razvoja za svaku općinu, mjesnu zajednicu i osnovnu organizaciju udruženog rada optimalni u odnosu na postignuti stupanj društvenog i materijalnog razvoja, demografske i prirodne resurse, ne samo u užem već i širem (republičkom, jugoslavenskom, pa i međunarodnom) mjerilu;
3. Koja je predviđena struktura privrede i društvenih djelatnosti, kao i zaposlenost stanovništva po sektorima i djelatnostima, optimalna s gledišta efikasnosti rada i rentabilnosti uloženi sredstava;
4. Koji su pravci razvoja i koja se unutrašnja struktura pojedinih sektora privrede (primarni, sekundarni, tercijarni sektor) pokazuje najpovoljnijom u pravcu bržeg privrednog rasta, posebno s gledišta većeg zapošljavanja, koji su to faktori koji u najvećoj mjeri utječu na rast, zbog čega postoje razlike u stopama rasta pojedinih sektora i kakva treba biti ekonomska politika na razini općine koja bi omogućavala i pospješivala nadprosječni rast; na koji način efikasno i racionalno riješiti aktualna pitanja prometne infrastrukture, sirovina, energije, ekologije i drugo;
5. Koja je dugoročna perspektiva svake organizacije udruženog rada i općine u širem prostoru regije, republike, federacije na podjeli rada i udruživanju rada i sredstava;
6. Kako jačati akumulativnu i reproduktivnu snagu podravske privrede i time položaj radničke klase u procesu društvene reprodukcije, kako planovima privrednog i društvenog razvoja dati obilježje i sadržaj planova stabilizacije, pri čemu odlučujuću ulogu igra porast produktivnosti rada i izvoza.

Naravno da su to samo neka osnovna pitanja za koncipiranje i realizaciju društvenih planova razvoja, karakteristična za sve tri podravske komune, a da svaka od njih ima i svojih specifičnih. Najbitnije je u vezi s time bilo utvrditi realne materijalne bilance, kako bi se kroz usklađivanje zajedničkih interesa udruženog rada što realnije utvrdila razvojna politika. Ako se pažljivije analiziraju projekcije društvenih planova za novo srednjoročno razdoblje, onda se uočava gotovo u svim planovima organizacija udruženog rada i općinskih zajednica da ima još elemenata starog planiranja na kvantitativnim, a ne kvalitativnim osnovama.

**OOOR Mesne konzerve SOUR-a »Podravke« do-
bile su suvremene proizvodne prostorije na Da-
nici kraj Koprivnice**

Pošto su potrebe obično veće od mogućnosti, onda je razumljivo da se svi pojedinačni interesi ne mogu istodobno zadovoljiti. Zbog toga je izuzetno važno da sve uspješnije funkcionira samoupravljanje i demokratsko odlučivanje o svim pitanjima ukupne društvene reprodukcije. Samo tako je moguće u osnovnim organizacijama udruženog rada, samoupravnim interesnim zajednicama, mjesnim zajednicama i na razini komune utvrditi realne mogućnosti, odnosno prioritete i redoslijed u zadovoljavanju potreba, te da se cjelokupna politika razvoja zasniva na društvenim dogovorima i samoupravnim sporazumima u kojima se moraju predvidjeti i izvori financiranja svakog konkretnog programa. Pri tome izbor prioriteta mora uvijek biti u funkciji općih ciljeva razvoja, a društveno-

-političke organizacije i samoupravni organi treba da budu usmjereni tom cilju.

U planiranju razvojne koncepcije samo upravljači u Podravini moraju tolerirati određene razlike u stupnju razvijenosti, pa čak i promjene u rangu razvijenosti pojedinih općina. Nastojanje da se sve razlike prevladaju, makar i na duži rok, ne pripada u područje realnog. Naravno, suviše velike razlike ili zaostajanja u razvoju za Republikom trebaju postati predmet brige i intervencije šire društvene zajednice, ali bi inzistiranje na uklanjanju razlika bez produbljene analize njihovih uzroka, vodilo nedovoljnom sagledavanju razvojnih mogućnosti i potreba, i pogrešnoj subjektivnoj usmjerenosti nosilaca planiranja.

Općinske zajednice, koliko god da je široka njihova aktivnost u usmjeravanju privrednih tokova, nisu ponekad u stanju ovladati svom tom množinom faktora i odnosa, posebno onih koji su vezani za specifične tehnologije proizvodnje, a upravo te tehnologije imaju odlučnu važnost za privredni razvoj, njegovu efikasnost i usmjeravanje. Na toj razini treba poticati i kadrovski jačati udruženi rad, da postane suvereni nosilac privrednih procesa i, kroz udruživanje rada i sredstava i samoupravnu integraciju sa razvijenim dijelovima republike i zemlje, predstavlja osnovni element politike i sistema brzog razvoja, kao što je to praksa već potvrdila u svim trim općinama. Jedna od osnovnih karakteristika manje razvijenih područja, kao što je Podravina, je u tome da su to relativno najizrazitija poljoprivredna područja. Proturiječnost ravnomjernog razvoja Podravine ujedno je, dakle, i proturiječnost i razvoja same poljoprivrede, odnosno njenog odnosa prema nepoljoprivrednim djelatnostima.

Dok je prije pet godina udio poljoprivredne proizvodnje bio u društvenom proizvodu 57,2 posto u općini Đurđevac, 24,9 posto u općini Koprivnica i 52,3 posto u općini Ludbreg, danas (1979.) taj odnos bitno je promijenjen i iznosi 43,2 posto u općini Đurđevac, 19,6 posto u općini Koprivnica, 29,7 posto u općini Ludbreg. Zato nije opravdano mišljenje koje se tu i tamo pojavljuje u općinama Ludbreg i Đurđevac o »propuštenim mogućnostima« i uvjerenje da se »zakasnilo na vlak« koji vodi bržem razvoju. Mnoge inicijative se suočavaju sa strahom da su mogućnosti za razvoj na području tih komuna već iskoristile razvijene općine u regiji i Republici, i da se s njima one ne mogu upustiti u konkurentsku borbu. Tako je ranije bilo paralizirano niz pokušaja za izvlačenje iz nerazvijenosti. Međutim, općina Ludbreg otpočela je svoj dinamičan razvoj u srednjoročnom planskom razdoblju od 1971. do 1975. godine, a općina Đurđevac nešto kasnije, tj. u razdoblju od 1976. do 1980., i pri tome su postigle vrlo zapažene rezultate.

Zato je za očekivati da će privreda ovih dviju općina zajedno s koprivničkom privredom uspješno ostvarivati ambiciozne planske zadatke i u novom srednjoročnom razdoblju od 1981. do 1985. godine.

Nejednaka razvijenost podravske općine može se dovesti u vezu s osobinama, odnosno specifičnostima razvoja u prošlosti. Pri tome može se vidjeti kakvu ulogu ima, npr. obrtnička i industrijska tradicija u objašnjavanju sadašnjih razlika u dinamici ekonomskog

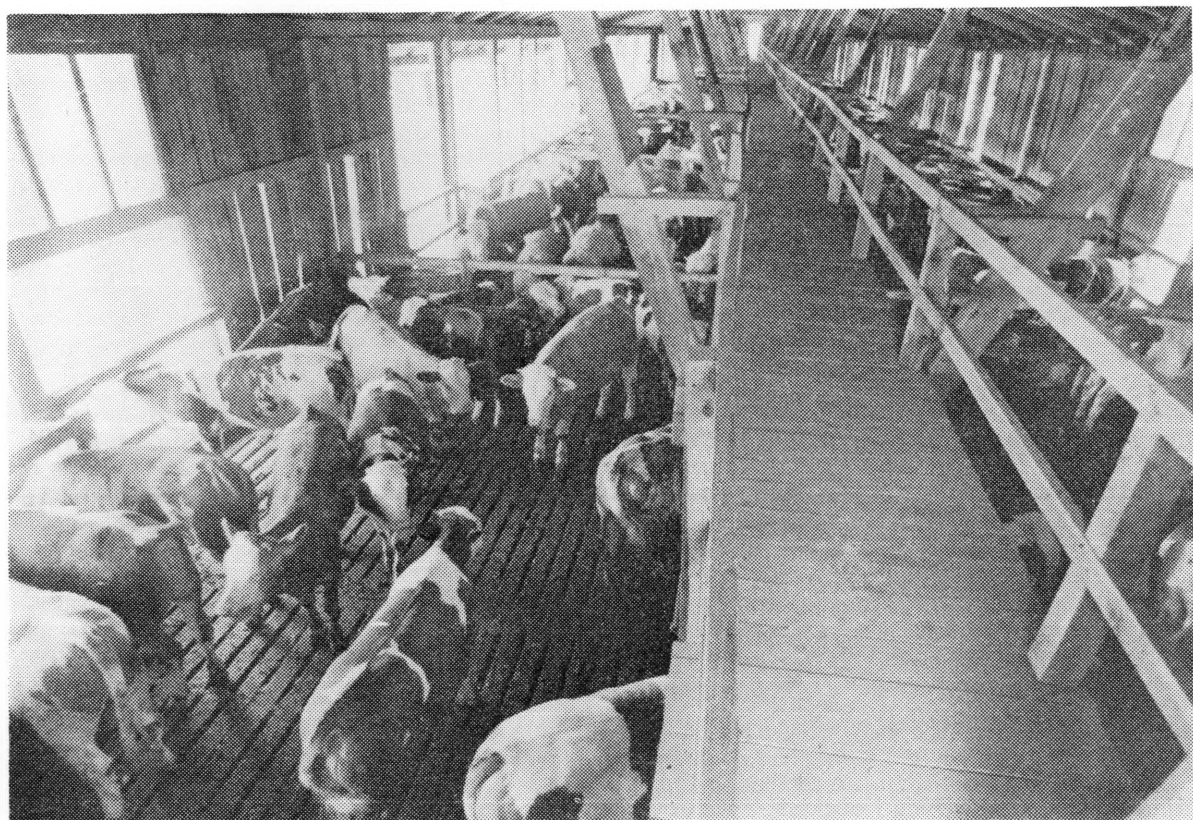
razvoja svake pojedine općine. Zato je dobro i nadalje na postojećem fondu znanja i tradicije razvijati vlastitim snagama ne samo industriju već i tzv. malu privredu.

Širenje pojedinih industrija u podravske općine, koliko god to bilo dobro i poželjno, pokazuje neke tendencije negativne selektivnosti sa stanovišta razvojne perspektive. Takva negativna selektivnost se vidi naročito u težnji radnih organizacija razvijenijih područja da u manje razvijene općine prenesu prvenstveno one proizvodne programe koji za njih nisu više na vrhu daljnjih razvojnih nastojanja ili su čak već zastarjeli i donose manji dohodak, odnosno predstavljaju radno intenzivne i tehnološki nepropulzivne djelatnosti. Ovdje se, dakle, javljaju i reproduciraju u novoj sredini neke već postojeće proturiječnosti koje se najčešće, ipak, primaju kao povoljno rješenje i korak naprijed u ekonomskom razvoju manje razvijenih područja. Oni koji preuzimaju takve programe sve više ističu zahtjeve da se mijenjaju neravnopravni odnosi i ambicioznije postavljaju takvi razvojni programi koji neće samo produžavati zanatske tradicije iz prošlosti i održavati ekstenzivni razvoj u budućnosti.

Zato su posebno vrijedni pažnje planirani programi i kapaciteti koji nose nešto novo, ne samo za razvoj komune već i zemlje u cjelini. U takvim pogonima nisu angažirani samo fizički radnici, već se stvaraju razvojne službe i razne druge stručne djelatnosti, što je osobito važno za apsorpcionu mogućnost u odnosu prema vlastitim mladim stručnim kadrovima.

Nije ništa neobično što u sve tri podravske općine prevladavaju oblici industrije koji počivaju pretežno na lokalnim sirovinama i priučenoj radnoj snazi (prehrambena, drvna i građevna industrija) ili je to industrija obuće i tekstila koja relativno lako rješava pitanje stručnih i rukovodećih kadrova. Transfer znanja i tehnologije je prije svega transfer, odnosno osposobljavanje kadrova. Što to znači za razvoj može poslužiti primjer »Podravke« koja je u dosadašnjem planiranju uvijek poklanjala najveću pažnju kadrovskoj osnovi i uvjetima života i rada stručnjaka u »provincijskoj« sredini. Danas valja još odgovornije težiti smišljenijem planiranju kadrova, dogovorno sa školskim ustanovama i privredom, kako bi se obrazovali upravo oni kadrovi koji su potrebni za budući razvoj.

Poslije izlaska iz kruga manje razvijenih općina, u Ludbregu i Đurđevcu su na osnovi dogovora o usklađenijem regionalnom razvoju Republike, očekivali šire i brojnije

Stajski kapaciteti OOUR-a Poljoprivreda »Podravke« trebali bi se idućih godina bitnije proširiti. Na snimci: suvremene staje u Hlebinama

inicijative iz razvijenih područja u vezi s rješavanjem problematike njihova razvoja. Tamo gdje je i došlo do povezivanja privrede razvijenih područja s podravskom privredom, ulaganja, sredstava od strane razvijenih vrlo su skromna, pa je razvoj najvećim dijelom bio podržan nepovoljnim bankarskim kreditima. Zakon o udruženom radu unosi sada više jasnoće u odnose koji se na toj osnovici mogu uspostaviti, pa se očekuje veće povezivanje privrede iz drugih općina i republika s podravskom privredom.

Po svom karakteru ciljevi integralnih povezivanja privrednih subjekata moraju biti društveno-ekonomske prirode, jer je samo na taj način moguće osigurati efikasnije korištenje društvenih sredstava, bržu ekspanziju razvoja proizvodnih snaga i socijalistič-

kih samoupravnih odnosa. Dosada u tom pogledu nisu postignuti zadovoljavajući rezultati, iako zato postoje potrebni društveno-ekonomski uvjeti. To su propuštene šanse, koje bi trebalo nadoknaditi u novom srednjoročnom planskom razdoblju.

Međuopćinska mobilnost sredstava reprodukcije morala je biti osigurana u planovima svih društveno-političkih zajednica i organizacijama udruženog rada, posebno u razvijenijim sredinama, ali je takav način planiranja izostao i u novom srednjoročnom planu. Uzrok i posljedica takvog ponašanja još uvijek su neprevladane partikularističke tendencije u planiranju u razini lokalnih društveno-političkih zajednica i postojanje klasičnih antagonističkih odnosa koje razvija tržište. Perspektivu valja, dakle, tražiti u ekonom-

skom povezivanju osnovnih organizacija u druženom rada sa svojim društvenim i privrednim »okruženjem« (dohodovni odnosi i kooperacija, ekonomska nužnost i objektivno integrativno djelovanje).

U petogodišnjem razdoblju od 1981. do 1985. godine bilanca materijalnih i financijskih mogućnosti jugoslavenske privrede sadržava manji rast sredstava, veću otplatu dospjelih anuiteta u zemlji i prema inozemstvu i raznih drugih neizmirenih obveza. To će se nesumnjivo odraziti na mogućnost financiranja tekuće reprodukcije, potrošnje i udjela investicija u društvenom proizvodu također i podravske privrede. Ova doduše i dalje računa s nešto povoljnijim rezultatima u privređivanju, ali i s dopunskim sredstvima sa strane.

III.

Prema uvjetima, općinski društveni planovi sve tri podravske komune i nadalje uzimaju agroindustrijski kompleks kao najznačajniju komponentu privrednog razvoja. U ovom pogledu ni približno nisu iskorištene velike prirodno demografske mogućnosti i prednosti Podravine. Još je malo sudjelovanja društvenog sektora u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji, posebno mesa, mlijeka, duhana, a kooperacija s individualnim proizvođačima nije dobila odgovarajuće i očekivane razmjere. Osnovno pitanje osiguranja većeg prodora u razvoju poljoprivredne proizvodnje je aktiviranje ogromnih proizvodnih potencijala na individualnim gazdinstvima, samoupravnim udruživanjem u društvenu robnu proizvodnju (u općini Đurđevac nalazi se u privatnom posjedu 98,1 posto obradive zemlje, Koprivnici 91,1, a u Ludbregu 94,2 posto).

Za Podravinu je karakteristično, kao i za druge dijelove zemlje, sve ubrzanije smanjivanje broja poljoprivrednika i širenje broja mješovitih i nepoljoprivrednih gospodarstava. To utječe na odnos stanovništva prema zemlji i otvara nove mogućnosti za širenje društvenih površina, odnosno uključivanje individualnog posjeda u društvenu proizvodnju bez diranja u vlasničke odnose.

U narednih pet godina još će se više zaoštiti niz idejnih i društveno-ekonomskih pitanja oko razvoja društvenog i društveno organiziranog privatnog sektora, proširene reprodukcije, udruživanja rada i sredstava, zakupa, zemljišne politike i slično. Osobito će biti zaoštren problem obrađivanja zemlje i uzgoja stoke na selu zbog odlaska mladih u nepoljoprivredna zanimanja. Drugim riječima, socijalni, ekonomski i tehnološki limiti

podravske malog posjeda postaju sve izrazitija stvarna kočnica razvoja poljoprivrede. To se može ublažiti, pa dobrim dijelom i prevladati, jedino velikim angažiranjem društvenog sektora poljoprivrede i prehrambene industrije na poslovima komasacije zemljišta, specijalizacije robne proizvodnje i njihovo udruživanje s društvenim sektorom.

Prehrambena industrija ima dovoljno mogućnosti da se i dalje razvija u Podravini. Naravno, taj razvoj mogu nositi samo novi programi, jer je osnovno obilježje postojeće prehrambene industrije u Republici da je prekapacitirana u odnosu na proizvodnju sirovina (naročito je to došlo do izražaja u mesnoj industriji, mlinskoj, kantitovskoj, industriji ulja, šećera i još nekim). Moderna i visoko produktivna prehrambena industrija osnovni je faktor stabilnog razvoja primarne proizvodnje i udruživanja poljoprivrednika na osnovicama samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa.

Spomenuli smo da još ni izdaleka nisu postignuti zadovoljavajući rezultati u kooperaciji, ipak je prisutan sve veći utjecaj društvenog sektora poljoprivrede i prehrambene industrije na intenziviranje proizvodnje na podravskom selu (npr. otkup mlijeka, iznosio je na sve tri podravske općine 1970. godine samo 14,5 milijuna litara, 1975. 22,8 a 1980. godine prema procjeni to iznosi već oko 32 milijuna litara). Subjektivne snage, a posebno pojedina općinska rukovodstva, ne bi trebale da rješenja i izlaz iz tekućih teškoća agrara traže samo u lokalnim integracijama, jer one u suštini predstavljaju zatvorene općinske organizacije kombinatskog tipa. Agrarna politika može dati još povoljnije rezultate u Podravini, ako se izlaz i rješenja traže ne samo unutar lokalnih granica već i šire, u sistemu sporazumijevanja i dogovaranja na novim programima, zajedničkim ulaganjima (naročito u primarnu proizvodnju radi zajedničkog dohotka) i slično. U tom pogledu najviše je postignuto u sektoru proizvodnje i prerade mlijeka i duhana, a manje u proizvodnji mesa, voća, povrća i industrijskog bilja.

Drugo značajno područje, osobito za općinu Koprivnica i Đurđevac, predstavlja šumarstvo i industrija za preradu drva i papira. Brži razvoj prerade drveta i papira postići će se, prije svega, boljim i racionalnijim korištenjem postojećeg šumskog fonda i većim angažiranjem na podizanju novih nasada. Šumarstvo u Podravini, Bilogori i Kalniku stagnira u razvoju, pa ne može, mada zato postoje kao rijetko gdje prirodni i drugi uvjeti,

opskrbljivati s neophodnom kvalitetnom sirovinom postojeće i planirane prerađivačke kapacitete. To će još teže biti u budućnosti, ukoliko se šumari i prerađivači adekvatnije ne organiziraju i dohodovno ne povežu na zajedničkim programima proizvodnje, prerade i plasmana.

Razvoj podravske drvne industrije zasni-va se na još bržem razvoju proizvodnje i finalne prerade drveta, u prvom redu namještaja od masivnog drveta, s obzirom na raspoloživu sirovinu i otvorene mogućnosti plasmana na jugoslavensko i inozemno tržište.

Osnovni koncept razvoja grafičke industrije, i industrije za preradu papira, temelji se na sve većim potrebama za papirnom ambalažom i većem korištenju starog papira i ambalažnog papira. Industrija ambalaže pripada u razvijenim zemljama zapada među nekoliko najpropulzivnijih grana, pa su šanse za još brži razvoj na strani koprivničkih i ludbreških ambalažera.

Ideja o kemijskoj preradi drveta u Podravini unosi se već u treći srednjoročni plan, a temelji se, uglavnom, na raspoloživoj sirovinskoj bazi, odnosno boljem korištenju celuloznog drveta liščara u proizvodnji (uz određeni uvoz) radi naraslih potreba za papirom u zemlji i velikim izvoznim mogućnostima.

Treće privredno područje koje svoj razvoj temelji na domaćim prirodnim izvorima i značajnoj građevnoj aktivnosti u Podravini, je industrija građevinskog materijala. Nema dvojbe da je ova djelatnost u Podravini nedopustivo zaostala za stvarnim mogućnostima, ali je ipak došlo do značajnog oživljavanja proizvodnje u proteklih nekoliko godina. Bogata i kvalitetna podravska nalazišta šljunka, pijeska i gline uz obilje građevinskog drva, samo su dio širokog spektra mogućih sirovina koje možemo proizvoditi i prerađivati uz smišljenu razvojnu politiku i adekvatniju organiziranost. Slabe rezultate postićemo i u građevinskoj operativi u čemu prednjači neadekvatno samoupravno organiziranje i odsustvo toliko potrebnih projektno-tehničkih kadrova (Koprivnica).

Četvrto područje, koje može i trebalo bi u Podravini odigrati važnu razvojnu ulogu već u ovom srednjoročnom razdoblju, jeste tzv. metalni kompleks, odnosno industrija prerade metala. Čak i bogata područja, koja raspolažu izrazito jakim agro i ostalom sirovinom bazom, svoj strateški zadatak ne postavljaju u primarnoj nego industrijskoj sferi i to bez izuzetka u preradi metala. Naravno, da se pri tome u prvi plan postavlja izbor programa razvoja, jer su u ovoj djelat-

nosti najlakši promašaji. Posebno se griješi, kad se bježi od proizvodnje roba široke potrošnje ili se u izboru programa za proizvodnju opreme ne uzima u obzir da se po pravilu u većini zemalja, pa i našoj u uvjetima niže industrijske razvijenosti najsloženija procesna tehnika i strojevi ne mogu uvijek racionalno iskoristiti, bilo zbog tehnološke izoliranosti ili zbog ljudskog faktora.

Uslijed značajnih koncepcijskih propusta i neadekvatne samoupravne organiziranosti, koprivnički metalci, za razliku od ludbreških, nisu još zauzeli odgovarajući privredni »start«, unatoč višekratne intervencije općinske zajednice. Osnovni problemi nisu u pomanjkanju sredstava, već u nedostatku dobrih programa, kadrova i usklađivanja internih odnosa. U toj grani se čitav niz slabosti generira i prepliće, uz teško razlučivanje što je subjektivnog, a što objektivnog karaktera. Zato je potrebno iskoristiti ovo srednjoročno razdoblje za smjelije traženje stabilnijeg i dugoročnog razvoja podravske metalne industrije, a posebno koprivničke.

Vrlo veliki »boom« u prošlom petogodišnjem razdoblju imala je industrija obuće u komunama Ludbreg i Koprivnica. Dovoljno je spomenuti da je 1975. godine u ovoj djelatnosti bilo uposleno oko 560 radnika, a 1980. čak blizu 1920 radnika. Do kraja novog srednjoročnog planskog razdoblja, planira se porast zaposlenih na oko 2400 radnika, što će najvjerojatnije biti dostignuto već u prvim godinama plana.

Zahvaljujući podjeli rada sa slovenskom kožarsko-prerađivačkom industrijom i izvoznju konjunkturi, podravski obučari postigli su izvanredne rezultate. Naravno da se potrebno oprezno planirati dalji razvoj, jer su osnovni problemi koji prate jugoslavensku kožarsko-prerađivačku industriju vezani za plasman gotovih proizvoda i osiguranje sirovina i reprodukcijonog materijala (znatnim dijelom iz uvoza). Raspoloživi jugoslavenski proizvodni kapaciteti dovoljni su da podmire apsorptionu moć domaćeg tržišta i da izvoze više od 40 posto proizvodnje obuće, galanterije i konfekcije. Daljnja ekspanzija ove djelatnosti u Podravini ovisi prvenstveno o dislokaciji takve proizvodnje iz razvijenih područja zemlje (prije svega iz SR Slovenije), o dugoročnoj podjeli rada i o udruživanju rada i sredstava na samoupravnim društveno-ekonomskim osnovama. To isto vrijedi i za još neke radno intenzivne djelatnosti, kao npr. elektronsku industriju, tekstilnu, konfekciju, preradu plastičnih masa.

Najmlađa industrijska grana, koja je u Podravini još u osjetnom razvoju, jeste

kemijska, ili točnije farmaceutska industrija s proizvodnjom kozmetičkih preparata, i bio-kemijska industrija. Nakon brzog početnog rasta, za ovu industriju možemo reći da krije u sebi velike razvojne mogućnosti, ali da nosi mnoge proturječnosti nagomilane u toku burnog poslijeratnog razvoja (neusklađenost pretrade s proizvodnjom sirovina i repromaterijala, prevelika ovisnost o stranoj tehnologiji, autarhični razvoj, itd.). U ovom srednjoročnom razdoblju potrebno je prihvatiti izazov koji se pruža kemijskoj i fermentativnoj industriji u Podravini, inspiriran na nekadašnju veličini i slavi »Danice d.d.«.

Naziv »veliki« ili »strateški program« ne ne bi trebao pripadati samo velikim i skupim kapacitetima i programima. Taj naziv bi s punim pravom mogao dobiti u Podravini program razvoja tzv. male privrede. Raspoloživi pokazatelji ukazuju na činjenicu da je od svih djelatnosti u okviru tercijalnog sektora najviše zaostajala djelatnost male privrede, jednako njen proizvodni i uslužni dio. Za posljednjih deset godina uočava se daljnje opadanje broja zanatskih radnji u Podravini, a takav trend je zabrinjavajući. Sve tri općine, kao i neke organizacije udruženog rada, donijele su programe razvoja male privrede. Međutim, mali je broj tih programa sasvim konkretan, jer ne utvrđuju nosioce razvoja, vrstu djelatnosti, lokacije, financijska sredstva, podsticajne mjere ekonomske politike i drugo. I u novom srednjoročnom planu već ima tih programa je uopćena i predstavlja, prije svega, politički stav općine prema tom dijelu privrede. Razvoj male privrede u razdoblju od 1981. do 1985. godine treba se zasnivati na predviđenom dinamičnom rastu društvenog i većem korištenju mogućnosti individualnog sektora. Orijentacija u daljnjem razvoju organizacija udruženog rada male privrede i obratničkih zadruga može se utvrditi samo u kooperaciji i poslovno-tehničkoj suradnji s industrijom i drugim organizacijama.

U razdoblju do 1985. godine trebalo bi računati i s ubrzanjem procesa udruživanja rada i sredstava u osobnoj svojini građana i bržim razvojem ugovornih organizacija udruženog rada, posebno u propulzivnim djelatnostima (podjednako u gradskim i seoskim naseljima). U okviru uslužnih djelatnosti bit će potrebno ostvariti dinamičniji rast servisnih kapaciteta, s obzirom na deficitarnost ovih djelatnosti i očekivanog povećanja potrošnje trajnih dobara, i porasta potrebe za održavanjem stambenog fonda. Isto tako je neophodno da općine i organizacije udruženog rada poklone više pažnje razvoju ugostiteljsko-tu-

rističkih uslužnih djelatnosti, s obzirom na prirodne i prometne pogodnosti Podravine. S obzirom na tradiciju kućne radinosti u tkanju, pletenju, vezenju, rezbarenju, okivanju, košaraštvu, keramici, itd., nužno je razvijati umjetnički obrt i proizvodnju suvenira. Predviđeni razvoj male privrede otvara mogućnosti za veći porast zaposlenosti, ravnomjerniji društveno-ekonomski razvoj čitavog općinskog područja i prodor u nove djelatnosti i tržišta.

Ravnomjerniji razvoj komuna, posebno je aktualan u općini Koprivnica i Ludbreg. U tim općinama mora doći do čvršćeg povezivanja mjesnih zajednica s organizacijama udruženog rada, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim organizacijama, a koje imaju interes i društvenu odgovornost za razvoj novih djelatnosti i zapošljavanje seoskog stanovništva.

Podsticajnim ekonomskim mjerama i poslovnom politikom banaka treba povećati zainteresiranost organizacija udruženog rada za otvaranje i veću diverzifikaciju novih manjih kapaciteta u seoska naselja (povoljni uvjeti kreditiranja, izgradnja infrastrukture, priprema kadrova, besplatno građevinsko zemljište, oslobađanje od poreza, itd.). Sve to pripada među najvažnije zadatke općinskih skupština i drugih samoupravnih i društveno-političkih organa i organizacija, jer predstavlja značajnu pretpostavku za održavanje dinamike privredne aktivnosti u uvjetima ograničenih investicijskih sredstava, mogućnosti uvoza i zapošljavanja. U tom cilju trebat će se odlučno prevladavati pojave omalovažavanja i sektašenja prema maloj privredi i mogućnosti njenog razvoja, a posebno prema angažiranju osobnog rada i sredstava građana.

S obzirom na svoj geografski položaj sve tri podravske komune, a posebno koprivnička, imaju veliki interes za koncipiranje i primjenu prometne politike Republike. U petogodišnjem razdoblju od 1981. do 1985. godine potrebno je pokloniti dužnu pažnju razvoju integralnog transporta, elektrifikaciji i kapitalnom remontu postojećih željezničkih pruga i proširenju PTT mreže. Naravno da još ima naselja koja nisu povezana sa svojim općinskim centrom asfaltnim prometnicama, pa će trebati učiniti dodatne napore da se i to završi u ovom petogodišnjem razdoblju.

Jedna od osobina podravske trgovačke mreže je njezina općinska »teritorijalnost« i nerazvijenost, pa će trebati stvoriti u novom planskom razdoblju veći prostor trgovini u materijalnom razvoju, ali i usmjeriti je na us-

Nova koprivnička bolnica — najkrupnija investicija u infrastrukturu Podravine u njezinoj dosadašnjoj povijesti

klađivanje i šire povezivanje s proizvodnjom i djelatnostima van lokalnog značaja.

Posebno su značajni za Podravinu energetske resursi koje imamo neiskorištene na rijeci Dravi i u zemlji (plin, nafta), o čemu ćemo detaljno pisati u ovom godištu zbornika. U sve zaoštrenijoj energetskej krizi, iskorištavanje ovih izvora energije dobro bi došlo ne samo ovom kraju već i široj zajednici. Zato je važno da se utvrde programi na nivou Republike i počne s njihovim ostvarenjem već u toku ovog srednjoročnog razdoblja. Nedovoljno se u društvenim planovima svih triju podravskih općina utvrđuje zaštita prirodne baštine i čovjekove okoline, uključujući u to povijesnu, arheološku, etnografsku i drugu kulturnu baštinu. Na području unapređenja i zaštite prirodne sredine težište bi trebalo staviti na kompleksnu politiku korištenja i upravljanja vodama,

očuvanje i unapređenje šuma i obradivog poljoprivrednog zemljišta. Neophodno je i dalje proširivati površine pod šumama i popravljati kvalitetu šuma radi jačanja njihove opće vitalne funkcije.

Stambena i komunalna izgradnja, kao značajni činilac povećanju standarda radnih ljudi i građana, ali i za podsticanje proizvodnje i zapošljavanja, mogu u novom razdoblju u značajnijoj mjeri doprinijeti stabilizaciji proizvodnih tokova i u Podravini. Urbanizacija Podravine mogla bi se slobodno primijeniti, po uzoru na susjedno Međimurje, gdje se ne gradi samo mnogo već i po primjerenim standardima i prostornim planovima razvoja.

IV.

Socijalnu politiku karakterizirat će i u novom srednjoročnom razdoblju neke slabosti

sti i proturječnosti vezane na planirani rast podravske privrede i nedovoljno usklađeno širenje ove potrošnje. Zato je neophodno afirmirati politiku koja teži da se rast životnog standarda i socijalna sigurnost radnih ljudi može zasnivati jedino na povećanju produktivnosti rada i dohotka, dosljednom primjenom načela raspodjele prema rezultatima rada, uz uvažavanje socijalističke solidarnosti i uzajamnosti u skladu s realnim mogućnostima lokalne privrede. Vrlo je važno da se u toku ovog petogodišnjeg razdoblja defini- ra dugoročna politika i mjere za socijalno rješavanje staračkih domaćinstava na selu u okviru jasnije agrarne politike.

Da bi se obrazovane, zdravstvene i druge društvene djelatnosti što bolje uključile u opće napore za povećanje produktivnosti rada neophodno je osigurati uvjete za uspostavljanje slobodne i ravnopravne razmjene rada između ovih djelatnosti i privrede. Naročito je značajno da se uskladi izdavanje dijela dohotka za zadovoljavanje zajedničkih potreba s mogućnostima i stvarnim interesom radnih ljudi i građana. To isto važi i za samodoprinos građana, koji su bitno pomogli da se ostvare ambiciozni planovi u sve tri podravske općine na području izgradnje infrastrukture, odgojno-obrazovnih zdravstvenih i drugih društvenih potreba. Tako su, primjerice, samo u 1979. godini građani na ime raznih oblika samodoprinosa uplatili u općini Koprivnica više od 26 milijuna dinara, u općini Đurđevac blizu 20 milijuna i u općini Ludbreg oko 8 milijuna dinara, što govori o sve izraženijem nastojanju radnih ljudi da sami i uz velika odricanja rješavaju svoje komunalne probleme.

V.

Bitno obilježje petogodišnjeg plana od 1981. do 1985. godine je društvena aktivnost radničke klase i svih radnih ljudi Podravine i cijele zemlje na ostvarivanju uvjeta za daljnji razvoj i efikasno funkcioniranje cjelovitog sistema socijalističkih samoupravnih proizvodnih odnosa. Neosporni su rezultati u institucionalnom preobražaju organizacija udruženog rada u Podravini u skladu sa Zakonom o udruženom radu, ali je evidentna sporost u ostvarivanju suštine sistemskih rješenja i prenošenju poslova države (od Federacije do općine) na udruženi rad. Osnovna organizacija udruženog rada treba da se afirmira kao osnovni oblik udruživanja rada i sredstava, kako bi se mnogi ekonomski problemi između proizvođača sirovina, prerađivača, trgovine i drugih, brže razrješavali. U ostvarivanju principa slobodne razmjene rada i stvarnog utjecaja na izdvojeni dio dohotka za opće društvene i zajedničke potrebe, radnici u osnovnim organizacijama udruženog rada treba da imaju puni utjecaj. U mnogim radnim sredinama privrede i društvenih djelatnosti Podravine u planove su stavljeni samo problemi i pitanja poslovanja i investicija, dok se zapostavio razvoj samoupravnih odnosa, ekonomska stabilizacija, zadaci društveno-političkih organizacija, samoupravnih organa i delegatskih tijela u provođenju stabilnog društveno-ekonomskog razvoja.

I, na kraju, ako odgovarajući organi i stručne službe redovno ne budu osigurale informacije i analize za kontinuirano praćenje i ocjenjivanje ostvarenja planova, onda će izostati osnovna funkcija subjekata planiranja da budu na čelu razvoja svoje organizacije udruženog rada i općine.

Neophodno je da se pravovremeno otkrivaju uzroci odstupanja od postavljenih planova i promptno poduzimaju mjere i akcije koje će doprinositi svladavanju prepreka i stvaranju uvjeta za dosljedno ostvarivanje zajednički dogovorene politike društveno-ekonomskog razvoja svake podravske općine u razdoblju od 1981. do 1985. godine.